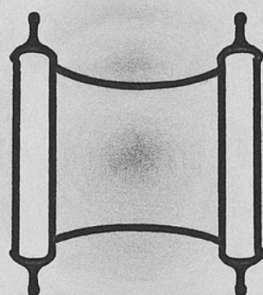

בס"ד

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikev

וַיֵּאכֹלֶךָ אֶת הַקֶּמַח וְגו'

לע"נ

ר' לוי יצחק בן ברוך שניאור

Dedicated By:

ר' נחום אהרון & חיה ליטשקאווסקי

To find more Maamarim and to dedicate one visit:

ChassidusNow.com

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
ויאכלך את המן וגו'

Introduction

This discourse by the Alter Rebbe explores the mystical nature of *mān* (manna) and its connection to Divine compassion, the inner structure of the soul, and the transformative power of Torah. Drawing from Midrash, Zohar, the teachings of the Arizal, and deep Chassidic explanations, the Rebbe reveals how *mān* is not merely physical sustenance, but a spiritual force that channels רחמים רבים—"abundant mercies"—from the highest source. He ties this into the role of the Thirteen Attributes of Mercy, the concept of resurrection (*techiyas hameisim*), and the relationship between Torah, the soul, and Divine revelation. These themes are interwoven with references to Gan Eden, Atik Yomin, and the dew of Torah, making the discourse both deeply kabbalistic and practical in its call for personal transformation through Divine mercy.

(א)

And He fed you the manna, etc., in order to make you know, etc. Behold, the manna is of the level of dew, as it is written, "and the layer of dew rose" (Exodus 16:14). And it is the dew through which the dead will be revived in the future. It is the level of great mercies, as it is said: "Who revives the dead with great mercies." And to understand what is the level of "great mercies" above—

ויאכלך את המן וגו' למען הודיעך וגו'. הנה המן הוא בחינת טל, כמו שכתוב "ותעל שכבת הטל", והוא טל שעתיד להחיות בו את המתים. הוא בחינת רחמים רבים, כמאמר "מחיה מתים ברחמים רבים". וליהבין מהו בחינת רחמים רבים למעלה—

Behold, it is written, "And I will sow the house of Israel with the seed of man and the seed of beast" (Jeremiah 31:26). (And see what is written on this regarding the verse "And these are the ordinances.") The meaning is: there are two types of souls—the level of "man" and the level of "beast."

הנה כתוב "וירעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה" (ירמיה ל"א), ועין מה שכתוב מזה על פסוק "ואלה המשפטים". פירוש: שיש שני מיני נשמות—בחינת אדם ובחינת בהמה

And this is understood along with what is written, "The face of the lion to the right..." (Ezekiel 1:10), which refers to the level of love. And elsewhere it is written, "A lion has roared—who shall not fear?" (Amos 3:8).

ויבין זה עם מה שכתוב "פני אריה אל הימין" וגו', שהוא בחינת אהבה. ובמקום אחר כתוב "אריה" (ש"אג מי לא ירא) (עמוס ג')

Also, the Days of Awe are named after the lion, since the word "lion" (אַרְיָה) shares the same letters as "fear" (יִרְאָה). This is because this level of love—the level of lion above—is from the revelation of the greatness of the Holy One, blessed be He, and His greatness is unsearchable.

וגם ימים נוראים נקראים על שם אריה, כי אריה אותיות יראה. והיינו שבחינת אהבה זו של בחינת אריה למעלה—היא מבחינת התגלות גדולתו של הקב"ה, ולגדלותו אין חקר.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
ויאכלך את המן וגו'

Since it cannot be enclosed within the worlds, therefore, fear and dread fall upon them at this great revelation—from the side of the recipient, who cannot contain this level as it is above.

שאינו יכול להתלבש בתוך עולמיו. ולכן תפול עליהם אימתה ופחד בהתגלות גדולה זו, מצד המקבל שאינו יכול להתלבש בהם בחינה זו כמו שהיא למעלה.

[And like what is explained elsewhere with the analogy of an embossed seal that leaves an indented impression in the wax—so too, from the revelation of Hashem's greatness, what is drawn below into the worlds is the aspect of fear.]

ועל דרך המבואר במקום אחר, המושל מחותם בולט—נעשית על השענה צורת חותם שוקע. כך מהתגלות גדולתו של הקב"ה נמשך למטה בעולמות [בחינת יראה]

And this is the matter of fire descending upon the altar in the form of a lion, which would consume all the offerings, etc.

וזהו ענין שיירדה על המזבח אש בצורת אריה—דאכיל כל קרבניו וגו'.

That is, the level of fat and blood that is consumed and burned through the revelation of this level—and regarding this it is said, “For Hashem your God is a consuming fire” (Deuteronomy 4:24), for He burns and consumes all other fires.

דהינו בחינת חלב ודם שנכלה ונשרף בהתגלות בחינה זו, ועל זה נאמר "כי ה' אלהיך אש אכלה הוא" (דברים ד'), ששורף ומכלה כל האשם.

And the level of love that all the worlds receive is from the level of the face of the ox on the left side, which is the level of Gevurah that conceals and hides the aforementioned level of greatness.

ובחינת אהבה מקבלים כל העולמות מבחינת פני שור שמן השמאל, שהוא בחינת גבורה, המעלים ומסתיר בחינת גדולה הנ"ל.

And the love that extends from this level is called “behemah” (animal), a feminine expression, since it receives from the above-mentioned “face of the ox.”

והאהבה שנמשכת מבחינה זו נקראת בשם "בהמה", לשון נוקבא, שמקבלת מפני שור הנ"ל.

And it is called “ahavas olam” (love of the world) because this love comes through the concealment and hiding of divine vitality within the worlds.

ונקראת "אהבת עולם", מפני שאהבה זו באה עליידי העולם והסתרת חיות אלוקות שבתוך העולמות.

And that vitality ascends upward with wondrous yearning to rise and be included in the One, Who is the source and life of life—the level of Sovev Kol Almin (the encompassing light), as it is written: “Be not silent, O God...” (Psalms 83:2), for He calls constantly and is not forgotten.

והחיות הוא העולה למעלה בתשוקה נפלאה להתעלות ולהתפלל באחד, שהוא מקור וחי החיים—בחינת סובב כל עולמיו, כמו שכתוב: "אל דמי לך" וגו', קארי תדיר ולא שכיד וגו'.

And likewise, when a person contemplates constantly with the eye of his intellect the concealment and hiding of divine vitality—this is why the world (olam) is so called, from the root he'elem (concealment)—he is aroused with wondrous yearning,

וכן האדם שמתבונן תמיד בעין שכלו העלם והסתרת חיות אלוקות, שלכן נקרא "עולם" מלשון העלם והסתרת—מתעורר בתשוקה נפלאה שמתחזק ונמשך בטבע למעלה לאור באור החיים.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
ויאכלך את המן וגו'

for he naturally longs and is drawn upward to be illuminated in the light of life.

And this love is called “behemah rabbah” (great beast), and the lower love that is within the worlds.

And the level of “adam” is, as it is written: “And on the likeness... the appearance of a man...” (Ezekiel 1:26). That is, the Master of the Torah.

And this is analogous to a person who has 248 limbs and 365 sinews, whereas the limbs of a beast do not possess this number.

So too, the Torah is 248 positive commandments and 365 negative commandments, and it is a level higher than love and fear, for love and fear are only wings to soar upward to the place of Torah.

(ב)

And behold, it is written: “And I was brutish and did not know; I was as a beast with You” (Psalms 73:22). “Beasts” is in the plural, for there is yet another level of “behemah” (beast) that is higher than the level of “adam” (man).

And this is what is called “behemah rabbah” (great beast), which is the level of “ahavah rabbah” (great love) that is higher than the knowledge that is graspable and enclothed within the worlds.

This is from the level of Sovev Kol Almin, before Whom all is considered as nothing at all.

[And this is the matter of what is stated in Etz Chayim, Sha’ar Adam Kadmon (Heichal A”A, Chapter 4), that all the supernal partzufim of Arich Anpin, Abba and Ima, Ze’er Anpin and Nukva—first receive nurture from the two levels of the “breasts of the Behemah.” See there.]

And from there is drawn the level of “great mercies.”

That is, like the example of a mortal king, who—because of his loftiness and exaltation above all ministers and nations—possesses a greater trait of compassion, for he has mercy on all, since they are all lowly and inferior compared to him.

ונקראת אהבה זו בחינת "בהמה רבה", ואהבה זוטא שבתוך העולמות.

והנה בחינת אדם הוא, כמו שכתוב: "ועל דמות" וגו' "כמראה אדם" וגו' (תקוואה א'). דהינו מרי דאורייתא.

והוא על דרך משל, כמו האדם שיש בו רמ"ח אברים ושם"ה גידיו. מה שאין כן אברי בהמה—אין בהם מספר זה.

כך התורה היא רמ"ח מצוות עשה ושם"ה מצוות לא-תעשה, שהיא בחינה גבוהה מאהבה ויראה, שאהבה ויראה הם רק "גדפיו" בלבד לפרקא לעילא למקום התורה.

והנה כתוב: "ואני בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך" (תהלים ע"ג). "בהמות" לשון רבים, שיש עוד "בחינת "בהמה" שלמעלה מבחינת "אדם".

והיא הנקראת בשם "בהמה רבה", שהיא בחינת "אהבה רבה" שלמעלה מן הדעת המושג ומלובש תוך העולמות.

שהוא מבחינת סובב כל עלמין, דכלא קמיה כלא חשיב ממש.

דהינו ענין מה שכתוב בעץ חיים, שער א"א (פרק ד'), שכל הפרצופים העליונים של א"א ואבא ואמא, [זו"נ—ינקו תחלה מב' בחינות דדי בהמה. עין שם]

"ומשם נמשך בחינת "רחמים רבים".

דהינו כמו למשל מלך בשר ודם, שמפני גבוהותו והתנשאותו על כל השרים והעמים—יש בו מדת רחמנות יתר, שמרחם על כלם, מפני שכלם הם שפלים וגרועים ממנו.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
ויאכלה את המן וגו'

Therefore, the compassion is exceedingly great in his eyes because of the magnitude and intensity of their lowliness.

לכן הרחמנות גדולה מאד בעיניו, על גדל ועצם השפלותם.

And so too—so to speak—with the Infinite Light, blessed be He: that all is nullified in existence before Him, may He be blessed, and everything is considered literally as nothing before Him.

וככה ממש, בביכול, באור אין-סוף ברוך הוא, שהכל בטלים במציאות נגדו ותברך, וכולא ממש קלא חשיבא קמיה.

Even the supernal worlds, as it is written: “Behold, the heavens are not pure in His eyes” (Job 15:15).

ואפילו עולמות עליונים, כדכתיב: "הן שמים לא זכו (בעיניו)" (איוב ט"ו).

Therefore, the compassion upon them is exceedingly great—how they are so utterly low and inferior before Him, may He be blessed.

לכן הרחמנות גדולה מאד עליהם, איך שהם שפלים וגרועים בתכלית השפלות נגדו ותברך.

Even upon the levels of the higher and lower Gan Eden, this aforementioned compassion falls—

שאפילו על בחינת גן-עדן העליון והתחתון נפל בו הרחמנות הנ"ל.

[as is explained on the verse “For the mountains may depart...” (Isaiah 54:10)]. For the concept of Gan Eden is that the righteous sit and delight in the radiance of the Shechinah, etc.—and this is only a radiance and illumination that extends from Him, may He be blessed.

כמו שכתוב מזה על פסוק "כי ההרים ימושו" וגו' (ישעיה נ"ד). שיענו גן-עדן הוא שהצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה וגו', ואין זה אלא זיו והארה המתפשט ממנו ותברך.

But as for Him Himself, in His very essence and glory, this concept does not apply at all—for all is nullified in existence before Him, may He be blessed, and included in His unity and oneness.

אבל בו בעצמו ובכבודו לא שייך זה כלל, כי הכל בטלים במציאות נגדו ותברך, ונכללים ביחודו ואחדותו.

And there is no thing of independent existence there, upon which one could apply the term “thing” or “entity” of its own—such as Gan Eden, etc.

ואין שם דבר בפני עצמו שיפול עליו שם דבר ומהות בפני עצמו, כמו גן-עדן וגו'.

[And see what is written in the discourse “Ashirah LaHashem ki ga’oh ga’ah,” on Parshas Beshalach, regarding the matter of “the hidden world.”]

ועין מה שכתוב בדברי המתחיל "אשירה לה" כי גאה גאה", בפרשת בשלח, בענין "עלמא". [דאיתכסא]

And even the level of “Eden,” which is above the level of “Gan”—which is the level of Chochmah (wisdom)—it is said about it: “You made them all with wisdom” (Psalms 104:24), meaning it is considered as mere “action” (asiyah), materiality, relative to the Holy One, blessed be He.

ואפילו בחינת "עדן" שלמעלה מבחינת "גן", שהיא בחינת חכמה—נאמר עליה: "כלם בחרמה עשית" (תהלים ק"ד), שנהשבת בחינת "עשיה" גשמיות לגבי הקב"ה.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
ויאכלך את המן וגו'

And the compassion upon this is exceedingly great—how it descended so far downward to be considered as literally nothing before Him, as mentioned above.

And from this, the discerning one will contemplate to arouse great mercies upon his soul—that is, upon the divine spark within him, which is truly a part of G-d above, from the level of Divinity.

“And I am Hashem, I have not changed” (Malachi 3:6)—He was, is, and will be. “And You are He before the world was created...” (from Siddur).

And yet this soul is bound and tied in the vanities of the world, which conceal and obscure the light of truth, and is occupied with the vanities of the world, which are truly nothing.

And even if he engages in matters of Torah, if he does so “for his own honor,” etc.—that is, he wants to attain something, to be considered “something” and important—then this learning is “under the sun,” and “everything is vanity and grasping at wind” (Ecclesiastes 1:14).

And when he delves into this matter deeply in contemplation—each person according to what he knows and recognizes in himself, “for a person knows the bitterness of his soul” (Proverbs 14:10)—

he will arouse great mercies and abundant compassion—how he is in utter lowliness and utterly distant from Hashem.

And through this, his soul will be revived—like techiyas hameisim (the resurrection of the dead) literally.

For the concept of the resurrection of the dead will come through “dew,” as it is written: “For a dew of lights is Your dew” (Isaiah 26:19).

And this is the “dew that drips from the mouth of Atik” (Zohar III 133a), meaning: there will be a revelation of Divinity in a powerful and immense revelation from the Source and Life of life—the Infinite, blessed be He.

והרחמנות על זה גדולה מאד—איך שירדו כל־כך בבחינת מטה, להיות נחשב כלל ממש קמיה, כנזכר לעיל.

ומזה יתבונן המשכיל לעורר רחמים רבים על נפשו, דהינו על ניצוץ אלקות שבו, שהוא חלק אלקה ממעל ממש, מבחינת אלוקות.

ואני ה' לא שניתי—היה, הוה, ויהיה. ואתה הוא קדם שנברא העולם וגו'.

והוא אסור וקשור בהכלי עולם, המעלימים ומסתירים אור האמת, ועוסק בהכלי עולם שהם כלל ממש.

ואפילו עוסק בדברי תורה—אי עבד בגין יגריה וגו', דהינו שרוצה להשיג איזה דבר, להיות נחשב ליש ודבר—הרי לימוד זה מתחת השמש, שהכל הכל נרעות רוח.

וכשיצמיק בענין זה בהתבוננות, כאופן שכל אחד ואחד לפי מה שהוא יודע ומכיר את עצמו—כי ידע—איניש בנפשיה

יעורר רחמים רבים ורחמנות—איך שהוא בתכלית השפלות ורחוק מה' בתכלית.

ובזה תהיה נפשו בתחיית המתים ממש.

שענין תחיית המתים יהיה על־ידי טל, כמו שכתוב: ("כי טל אורות טלך" (ישעיה כ"ו).

והוא "טל דנטיף מפומא דעתיקא" (זהר ח"ג קל"ג א), פירוש: שיהיה התגלות אלוקות בבחינת גלוי רב נעצום ממקור וחי החיים אין־סוף ברוך הוא.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
וַיֵּאכֹלֶה אֶת הַמֶּן וְגו'

And “the glory of Hashem will be revealed” (Isaiah 40:5) so greatly, that even in a place where there was only a tiny amount of vitality and existence—

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' בָּכָה עַד שֶׁאֶפִּילוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה מְעַט
 —מִזְעָר חַיּוּת וְקִיּוּם

it will be awakened and rise upward to be included in the One and nullified like the nullification of a candle before a torch.

יִעוֹרֵר וַיַּעֲלֶה לְמַעַלָּה לְהַפְלִיל בְּאַחַד וּלְהַבְטִיל כְּבִטּוּל
 בְּנֵר בְּפָנֵי אֲבוֹקָה

And they will gather from all the places of distance, and through this they will be able to receive great vitality to revive the dead—because a residue of life (kista de-chiyusa) remained in them.

וַיִּתְקַבְּצוּ מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת הַמְּדַחִים שָׁם, וַעֲלִיָּדֵי זֶה
 יִכָּלוּ לְקַבֵּל חַיּוּת רַב לְהַחְיֹת מֵתִים, מִפָּנֵי שְׁנִשְׁאָר
 בָּהֶם קִיסְטָא דְּחַיּוּתָא

And exactly so, a person will revive his soul, which is bound and tied in the vanities of the world and is considered as dead, as it is written: “And He gave the wicked their grave” (Isaiah 53:9).

וְכָכָה מִמֶּשֶׁ יַחֲיֶה אִישׁ אֶת נַפְשׁוֹ הַאֲסוּרָה וְקִשּׁוּרָה
 בְּהַבְלֵי עוֹלָם, וְנִחְשָׁבֶת כְּמֵת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּתֵּן אֶת
 (רְשָׁעִים קִבְרוֹ)" (יִשְׁעִיָּה נ"ג)

And as our Sages said: “The wicked, in their lifetimes, are called dead” (Berachos 18b)—even the life that is in them is considered like death.

וְכֵן שֶׁאָמְרוּ רַבְּנֵינוּ: "רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים"
 (בְּרַכּוֹת י"ח), שֶׁאֶפִּילוּ הַחַיִּים שֶׁבָּהֶם—כְּמֵת נִחְשָׁב

And through arousing the level of “great mercies” from Above, the vitality is awakened and gathered from wherever there remains even a minute trace of life, back to its source and root, and he will receive abundant vitality to revive his soul.

וַעֲלִיָּדֵי הַתַּעֲוָרוֹת בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים
 מִלְּמַעַלָּה—עֲלִיָּדֵי זֶה מֵתַעֲוֵר וּמִתְקַבֵּץ הַחַיּוּת מִכָּל
 מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מְעַט מִזְעָר קִיסְטָא דְּחַיּוּתָא לְמִקְוָרוֹ
 וְלִשְׁרָשׁוֹ, וַיִּקַּבֵּל חַיּוּת רַב לְהַחְיֹת נַפְשׁוֹ

(ג)

And behold, the drawing down of the above-mentioned level of “great mercies” is through the Thirteen Attributes (of Mercy).

וְהִנֵּה, הַמְּשֻׁכּוֹת בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים הֵנּוּ—הוּא
 עֲלִיָּדֵי י"ג מִדּוֹת

And this is because since they are “great mercies” without limit, they cannot be enfolded within the worlds unless through contractions via the Thirteen Attributes, which give measure and proportion so that the worlds can receive it.

וְהִינֵנוּ, שֶׁלִּפְנֵי שֶׁהֵם רַחֲמִים רַבִּים בְּלִי גְבוּל—אִי
 אֶפְשָׁר לְהַתְלַבֵּשׁ תּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אִם לֹא עֲלִיָּדֵי
 צְמֻצוּמִים דָּרָךְ י"ג מִדּוֹת, שֶׁנוֹתְנִים מִדָּה וְשִׁעוֹר
 שִׁיּוּכְלוּ הָעוֹלָמוֹת לְקַבֵּלוֹ

[And this is the matter of “like the precious oil... that descends upon the beard,” etc., and as it is written in the Zohar I (288a): “He is the oil and He is the dew, and it descends upon the beard,” meaning it extends and enclothes itself in the Thirteen Attributes, which are the thirteen tufts of the beard.]

וְזֶהוּ עֲנִיָּן "כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב" וְגו' "וַיִּרְדּוּ עַל הַזָּקָן" וְגו',
 וְכֵן שֶׁכָּתוּב בְּזֵהָר ח"א (דף פ"ח א'): "אֵיִהּ שֶׁמֶן
 וְאֵיִהּ טל", וַיִּרְדּוּ עַל הַזָּקָן—שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בִּי"ג
 מִדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת י"ג תִּיקּוּנֵי דִיקְנָא

[And this is what the Ramaz wrote in his commentary on Vayikra (on daf 15b) and on Parshas Emor (on daf 94a), in the name of the Likkutei Torah on Parshas Toldos, that there are two levels of hairs in the beard—the outer and the inner... see there.]

וְהִינֵנוּ מֵה שֶׁכָּתַב הַרַמְ"ז בְּפִירוּשׁוֹ לְוַיִּקְרָא (דף ט"ו)
 ע"ב, וּבְפִרְשֵׁת אֲמֹר (דף צ"ד ע"א), בְּשֵׁם הַלֵּק"ת
 פִּרְשֵׁת תּוֹלְדוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּדִיקְנָא שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת
 [שְׁעָרוֹת—וְהַפְּנִימִית וְכו', עֵינֵינוּ שָׁם]

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
וַיִּאֲכַלְהֶם אֶת הַמֶּן וְגו'

And this corresponds to the Twelve Tribes and the Tribe of Levi, who includes them all.

וְהִינּוּ כְּנֶגֶד י"ב שְׁבֵטִים, וְשֵׁבֶט לְוִי הַכּוֹלֵל כָּלֶם.

And this is why we say Selichos and the Thirteen Attributes from Rosh Chodesh Elul onward—for that is the time of awakening of this level.

וְלָכֵן אוֹמְרִים סְלִיחוֹת וַי"ג מִדּוֹת מְרַאשׁ חוֹדֶשׁ אֱלוּל וְאֵילָף, שָׁאֵז הוּא זְמַן הַתְעוּרוֹרוֹת בְּחִינַת הַנ"ל.

And this is what is written: "Your mercies are many, Hashem; by Your laws give me life" (Psalms 119:156)—that through the level of *great mercies*, such vitality is drawn that even "by Your laws," we live.

וְזֶהוּ שִׁכְתוּב: "רַחֲמֶיךָ רַבִּים ה', כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיִּי" —שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים נִמְשָׁךְ חַיּוֹת "כֶּכָּה, עַד שֶׁאֲפִלּוּ בְּמִקּוֹם "מִשְׁפָּטֶיךָ חַיִּינוּ".

And as we say: "Inscribe us for a good life."

וּכְמֵאמְרֵנוּ: "כְּתוּבֵנוּ לְחַיִּים טוֹבִים.

And this is what is written: "For Avraham did not know us, and Yisrael does not recognize us; You, Hashem, are our Father" (Isaiah 63:16).

וְזֶהוּ שִׁכְתוּב: "כִּי אֲבִרְהָם לֹא יָדָעֵנוּ, וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִכְיִירוּ—אֵתָּה ה' אֲבִינוּ" (יִשְׁעִיָּה ס"ג).

The meaning is: "Hashem our Father" is the level of the aforementioned *great mercies*.

פִּירוּשׁ: כִּי "ה' אֲבִינוּ"—הוּא בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים הַנ"ל.

[It may be said along the lines of what the Ramaz wrote on Parshas Emor there, that the concept of "Father" is drawn from the inner level of the beard... and see what is written on this verse "For Avraham..." in connection with Megillas Esther.]

יֵשׁ לומר על דרך מה שכתב הרמ"ז פרשת אמור שם, שְׁמִצִּיאוֹת "אָבָא" מוֹשְׁפָּע מִבְּחִינַת הַפְּנִימִית דְּדִיקְנָא וְגו'. וְעַיִן מַה שִׁכְתוּב עַל פְּסוּק זֶה: "כִּי [אֲבִרְהָם] וְגו', גַּבִּי מְגִלַּת אֶסְתֵּר

And this is why we say during the Ten Days of Repentance: "Avinu Malkeinu"—"Our Father, Our King"—for this is above the level of the Patriarchs, who were the Chariot (Merkavah).

וְלָכֵן אוֹמְרִים בַּעֲשָׂרַת יָמֵי תְּשׁוּבָה: "אֲבִינוּ מֶלְכֵנוּ"—וְהוּא לְמַעַל מִמְּדֻרְגַּת הָאֲבוֹת שֶׁהֵיוּ הַמְּרַכְּבָה.

And as it is written: "And My Name Hashem I did not make known to them" (Exodus 6:3), meaning: they had no knowledge or connection to the Name "Hashem our Father," which is the level of *great mercies*.

וּכְמוֹ שִׁכְתוּב: "וַיִּשְׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם"—פִּירוּשׁ: שֶׁלֹּא הֵיטָה לָהֶם יְדִיעָה וְהִתְחַבְּרוּת בְּשֵׁם "ה' אֲבִינוּ", שֶׁהוּא בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים הַנ"ל.

And this is what is written about the manna—which is the level of *dew*, the level of *great mercies*—"that your forefathers did not know," for the Avos had no knowledge of it.

וְזֶהוּ שִׁכְתוּב בְּמֶן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַטֵּל, בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים: "אֲשֶׁר לֹא יָדָעוּן אֲבוֹתֶיךָ"—שֶׁלֹּא הֵיטָה לָאֲבוֹת יְדִיעָה בּוֹ.

(See more on this in: Bamidbar Rabbah 1:1; end of Parshas Re'eh; Acharei Mos, end of section 22; Koheles Rabbah on "Berov HaTovah," p. 93b.)

וְעַיִן מִזֶּה בְּרָבָה בְּמִדְבַּר רַפ"א, סוּף פ' רֵאָה, (פ') אַחֲרֵי סו"פ כ"ב, בְּקִהְלַת רַבָּה עַל "בְּרַבּוֹת הַטּוֹבָה" (דף צ"ג ע"ב).

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
ויאכלך את המן וגו'

“In order to make you know that not by bread alone does man live...” (Deuteronomy 8:3). The meaning is like what our Sages said: “Whoever says: I have only Torah—even Torah he does not have,” for it is not this by which man lives.

Meaning: the Supernal Man (Adam Ila'ah) “on the image of the Throne”...

As our Sages said: “Yisrael sustains their Father in Heaven.”

Rather, “by every utterance of the mouth of Hashem...”—that is, through contemplation, when one understands and reflects that the Torah is the utterance of the mouth of Hashem and His speech.

And “the Torah and the Holy One, blessed be He, are entirely one.”

And this is the matter of “Dew of Torah,” as our Sages said: “Whoever engages in Torah, the *Dew of Torah* will revive him”—which is from the level of Sovev Kol Almin.

However, it became materialized into physical letters on the parchment, in ink.

[And see more about “Dew of Torah” in the discourse *Haazinu HaShamayim... Tizal KaTal Imrasi*, and in the discourse *Yechayenu Miyomayim*.]

And this is “in order to make you know”—that is, through the manna you will come to know this, which is the level of dew “which your forefathers did not know,” as mentioned above.

And nevertheless: “He fed you...”—it became so materialized that they could grind it in a mortar.

And from this you will understand the matter of the Torah—that it is the utterance of the mouth of Hashem, as above—only that it descended and became enclothed, etc.

And therefore, through this, man lives.

[See also on the verse “by every utterance of the mouth...” in Zohar: Parshas Yisro 81b; Pekudei 253a; Naso 122b–123a; Vayechi 273a.]

למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם—פירוש על דרך מה שאמרו רז"ל: "כל האומר: אין לי אלא תורה—אפלו תורה אין לו", כי לא בזה יחיה האדם.

פירוש: "האדם עילאה", על "דמות הכסא" וגו'.

על דרך מה שאמרו רז"ל: "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים".

אלא "כי על כל מוצא פי ה' וגו'—דהינו על-ידי התבוננות, שהמשכיל ומתבונן שהתורה היא "מוצא פי ה'" ודברו של מקום.

ואורייתא וקודשא בריך הוא—כולא חד.

והוא ענין "טל תורה", כמאמר רז"ל: "כל העוסק בתורה—טל תורה מחייהו", שהוא מבחינת סובב כל עלמין.

אלא שנתגשם באותיות גשמיות על הספר בדיו.

וענין מענין "טל תורה" בדברי המתחיל "האזינו השמים" וגו' "תעזל פטל אמרתי", ובדברי המתחיל [."יחינו מיומים"].

ונהו "למען הודיעך"—פירוש: על-ידי המן יודע לך זה, שהוא בחינת הטל "אשר לא ידעו אבותיך", כנזכר לעיל.

ואף-על-פי-כן: "ויאכלך"—שנתגשם עד שדכו במדוכה.

ומזה תבין ענין התורה—שהיא מוצא פי ה', כנ"ל, רק שירדה ונתלבשה וגו'.

ולכן על-ידי זה יחיה האדם.

וענין עוד בפירוש "כי על כל מוצא פי" וגו' בזהר: פ' יתרו דף פ"א ע"ב, פקודי רנ"ג א', נשו קכ"ב [ב'—קכ"ג א', ויחי דר"ג ע"א].

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
וַיֵּאכֹלֶה אֶת הַמָּן וְגו'

[NOTE Summary]

The discourse opens by explaining that *mān*, described in the Torah as descending with the dew, is not merely physical food, but a spiritual sustenance representing “abundant mercies” (רחמים רבים). These mercies flow from the highest levels of Divinity, specifically from the aspect of *Sovev Kol Almin*, which transcends all worlds. Because this level is too lofty to be received directly, it is channeled through the *Yud-Gimmel Middos HaRachamim*—the Thirteen Attributes of Mercy—which serve to limit, measure, and structure that unlimited light in a way that can be internalized by the worlds.

Drawing on verses like “וַאֲנִי בָעַר וְלֹא אָדַע בַּהֲמוֹת הַיִּיְתִי עִמָּךְ,” the Rebbe explains that there are two types of “behemah” (animalistic love)—a lower one from *Pnei Shor* (Gevurah) and a higher one called *Behemah Rabbah*, which represents a love that transcends reason. This *Behemah Rabbah* originates from the level of Atik Yomin, and it is through this level that רחמים רבים are ultimately drawn. This also explains why Gan Eden, Eden itself, and even the supernal realms are all considered utterly null before Hashem—so much so that Divine compassion is aroused precisely because of how low they are compared to the infinite.

This leads to a psychological and spiritual insight: even a person far removed from holiness, who is trapped in the vanities of the world, can awaken רחמים רבים upon the Divine spark in their soul. Through deep self-reflection—“each person knows his own soul”—this compassion from above is aroused, similar to *techiyas hameisim* (resurrection of the dead), which is also brought about by the Divine *dew* (טל), described in the Zohar as טל דנטיף מפומא דאתיקא.

From there, the Rebbe ties the concepts together: the manna, which comes from the level of dew, is the same concept as טל תורה—the dew of Torah. Just as the manna descended and was transformed into physical substance, so too the Torah, which is the “utterance of the mouth of Hashem,” descends and becomes en clothed in physical letters of ink on parchment. Yet its source remains the infinite light of Hashem Himself, and one who studies Torah with this awareness is literally nourished by טל תורה—reviving his soul with Divine life-force.

Thus, the Rebbe explains the deeper meaning of the verse, “כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יֵחִיֵּה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי”ה—man does not live by bread, but by the utterance of Hashem’s mouth. This “utterance” is the Torah, and when a Jew studies Torah with the recognition that it is the actual speech of Hashem, he draws down the same רחמים רבים that resurrect the soul and the world.

Practical Takeaway

Each Jew has within them a Divine spark that can sometimes feel lifeless or distant. But no matter how far a person may feel, he can awaken רחמים רבים—great Divine compassion—by contemplating the fact that his soul is a literal piece of Hashem. This awareness itself brings about spiritual revival. One should approach Torah

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Eikav
 וַיִּאֲכַלְהֶם אֶת הַמֶּן וְגו'

study not just as intellectual pursuit, but as an encounter with Hashem's own words. When one studies Torah with humility and sincerity, they are literally revived by the *dew of Torah*, which sustains the soul and lifts it from spiritual lifelessness to divine connection and vitality.

Chassidic Story

In the winter of 5711 (1951), shortly after the Rebbe officially accepted the leadership of Chabad-Lubavitch, a man approached him with despair. The man had been far from Torah for years and tearfully said, "How can I return? I feel like I've wasted my whole life." The Rebbe looked at him with great compassion and said, "Even if a soul has been buried beneath years of concealment, one drop of Divine dew can awaken it." He then encouraged the man to study one line of Torah each day—"not because of what you'll accomplish," the Rebbe said, "but because it is G-d's voice calling out to you." Years later, that man became a respected teacher of Torah in Israel, and he often recounted that one line from the Rebbe as the moment he came back to life.

(Source: Told by the student himself, R. Chaim Baruch Halberstam, as quoted in *As Long As I Live*, ch. 8)

END NOTE]